

ДОПРИНОС ДР ВЛАДАНА ЂОРЂЕВИЋА СТРУЧНИМ САСТАНЦИМА СРПСКОГ ЛЕКАРСКОГ ДРУШТВА

Радоје ЧОЛОВИЋ

Институт за болести дигестивног система, Клинички центар Србије, Београд

КРАТАК САДРЖАЈ

Др Владану Ђорђевићу (1844–1930) се признају многе заслуге за оснивање Српског лекарског друштва, његовог часописа „Српски архив за целокупно лекарство“, уређивање прве књиге тог часописа, издате 1874. године, за књиге и преводе који су објављени у едицији „Архива“, за руковођење Друштвом на функцији секретара, потпредседника и председника, за обезбеђивање државне помоћи за бесплатно издавање „Архива“ и свих његових издања, за помоћ Друштву од краља Милана и др. О доприносу Владана Ђорђевића стручном и научном раду Друштва мало се писало. Анализа записника са састанака Српског лекарског друштва, који су уредно и доста детаљно вођени, показује да је др Владан Ђорђевић, нарочито током првих година од оснивања Друштва, приказао неколико клинички занимљивих болесника, учествовао у дискусији поводом реферата других чланова и реферисао о разним хируршким поступцима које је изводио у београдској Варошкој болници, Војној болници, а понекад и у приватним кућама. Његови прикази, реферати и дискусије показују несумњиво веома добро познавање медицине, аналитичан приступ и, изнад свега, велику преданост циљевима Српског лекарског друштва. Овај рад је покушај да се тај допринос детаљније представи.

Кључне речи: др Владан Ђорђевић; Српско лекарско друштво; прикази

УВОД

Др Владан Ђорђевић (1844–1930; Слика 1) је био главни иницијатор и најентузијастичнији оснивач Српског лекарског друштва (СЛД), његов први секретар, оснивач часописа „Српски архив за целокупно лекарство“, уредник прве књиге овог часописа, потпредседник и председник СЛД. Аутор је молбе тадашњем министру унутрашњих дела за оснивање СЛД и главни коаутор „Устава“ Друштва. Својим блиским везама са кнезом, касније краљем, Миланом обезбедио је знатну сталну годишњу помоћ Друштву. Велика је заслуга др Владана Ђорђевића што је 1874. године *Народна Скујшићина войицрала закон који је Књаз йойићисао*, према којем се *Српски архив за целокупно лекарство шћамја у Државној шћамјарији десјлајино*, и то увек у доброј опреми и на врло квалитетном папиру. Тако је било могуће да се у едицији „Архива“, на пример, до 1891. године, издају 34 књиге. Он је написао неколико чланака и књига и превео неколико страних књига из медицине који су штампани у едицији „Српског архива за целокупно лекарство“.

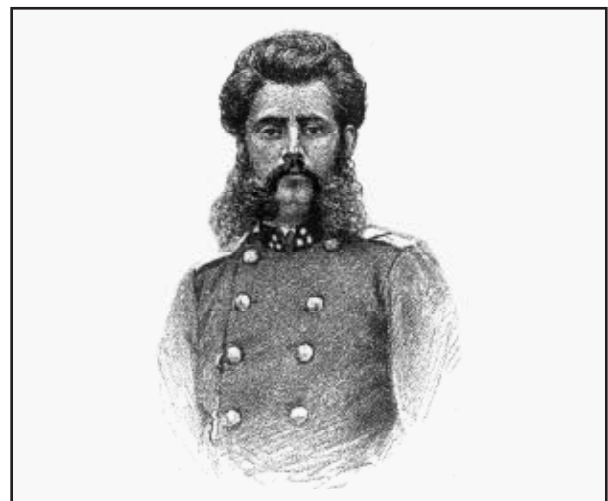
Поред тих и многих других заслуга за СЛД, као што су донације у књигама и сл., др Владан Ђорђевић је дао и значајан допринос стручном раду СЛД, нарочито првих неколико година. Учешћем у дискусијама и бројним приказима значајно је допринео квалитету стручних састанака Друштва. Нажалост, његово удаљавање од практичне медицине и хирургије и окретање другим пословима и обавезама одразили су се и на његово учешће на састанцима СЛД, које је од краја 1879. године било све ређе. Касније, као потпредседник и председник СЛД, др Владан Ђорђевић практички није скоро ништа приказивао, а судећи по записницима, ако се изузму његови извешта-

ји с међународних хигијенских конгреса, ретко је и дискутовао.

Допринос др Владана Ђорђевића стручним састанцима СЛД се мало истраживао. Постоји, додуше, доста скроман и површан покушај из 1934. године [1]. Овај чланак је могућност да се тај вид његовог доприноса СЛД потпуније прикаже.

ПРИКАЗИ, ДЕМОНСТРАЦИЈЕ И ДИСКУСИЈЕ ДР ВЛАДАНА ЂОРЂЕВИЋА НА САСТАНЦИМА СРПСКОГ ЛЕКАРСКОГ ДРУШТВА

Први приказ др Владана Ђорђевића у СЛД био је већ на првом редовном састанку 5. августа 1872. године, када је представио двадесетогодишњег болесника

СЛИКА 1. Др Владан Ђорђевић седамдесетих година 19. века.
FIGURE 1. Dr Vladan Đorđević in seventies of 19th century.

са лепром (*Elephantiasis graecorum*), који је прве знаке болести приметити у 15. години, најпре на потколеницама, а касније и на лицу, у виду пега *дакарно-црвене доје којима су године тиредале, док су се развиле као исцупљене тудвице (Tuberositas); доцније тире тудвице по-никоше по рукама и ногама, најзад на тврдим нејцима и у иркљану, као што се ларинџоскојским исцупљом показало*. Те промене су се на неким местима *расилале и иретвориле у живе ране (улцера) као на ир. на тврдим нејцима*, а што ће *дијети судбина* и осталих *трумуљица*, па ће улцерације *иририсити све слојеве меканим деловима до самих костичију* које ће саме *енуклеисити и оидијатити једна по једна, ако дојде трумуљице у илућима својим распадањем не учине још ире крај животи, а што је неизбежна судба таквих болесника*. Др Владан Ђорђевић је навео да *оцац, иејка, сирци и у оидије рођаци болесникови са очеве сирани сирадаху и иомреше од тире болесити*. Мајка му је била потпуно здрава и, пошто се преудала, *ни једно јој дете није иу болесити дошло* [2]. Занимљиво је да је на другом редовном састанку, одржаном 19. августа 1872. године, вођена дискусија о термину „грумуљица”, али како се бољи термин није могао наћи, донета је одлука да се *чланови иосирају ирикуити у народу што више синонима за иоседне морфолошке облике* [3].

На трећем редовном састанку СЛД од 2. септембра 1872. године др Владан Ђорђевић је приказао болесницу која *нема више од шеснаест година*, која је девет месеци била удата, али како су код ње постојали *Defectus uteri и Atresia vaginae*; то је *коитус за 9 месеци вршен кроз мокраћну цев болеснице*, па се кроз њу *кажипрстом врло лако може ићи у мокраћну дешику*. Након што су и други присутни чланови СЛД прегледали болесницу, закључено је да се *у иом случају ни ииша оидијативно иредузити не може* [4].

На истом састанку др Владан Ђорђевић је показао парче воденичког камена које је пробало рожњачу и заболо се у предњу капсулу сочива, ушавши, при том, потпуно у предњу очну комору. Каменчић се није могао једноставно извадити, већ се морао одстранити операцијом тако што је „ириским копљем” др Ђорђевић урадио *корнеотомију*; како је услед изливања очне течности рожњача колабирала, „ириничном пинцетом” се није могло учинити ништа, *него се за екстракцију морала иидијатити Довијелова кашичица, којом је камичак одмах и извађен* [4]. То је вероватно била прва операција на оку коју је др Ђорђевић извео, и то несумњиво са потпуним успехом јер се *једва лудом могао иидети оживљак*.

На ванредном састанку СЛД одржаном 23. септембра 1872. године др Ђорђевић је представио тридесетдогодишњу болесницу којој је шест месеци раније (дакле, фебруара или марта те године), уз асистенцију др Ј. Валенте, у београдској Варошкој болници, у локалној анестезији у седећем положају, са меког непца екцидирало безболни тумор величине гушчјег јајета, који јој је јако ометао гутање и говор. Током операције др Ђорђевић је користио Лангенбеков ресекциони

нож и Мизеова клешта, за хемостазу спаљивање усинаним гвожђем, а за евентуалне остатке „тумора” *каутер*. Постоперациони ток је протекао нормално, тако да је 19. дана после операције болесница пуштена кући. Шест месеци касније није било знакова рецидива болести, али *само јој смета што мора кроз нос да иовори и што јој по који иуи ионешто од иечностити коју иије иође на нос*. Др Владан Ђорђевић је том приликом показао и хистолошке препарате које је од тумора сам направио и закључио да је реч о остеосаркому [5]. То је несумњиво била озбиљна операција, како због величине и локализације тумора, тако и због јаког крвављења из *седам круитијих артерија*. По свему изгледа да је то била његова прва велика операција и прва таква операција изведена у Србији, те би је посебно орални хирурзи морали узети као прву већу операцију те врсте у нашој земљи.

На ванредном састанку СЛД 29. септембра 1872. године чланови СЛД су (помоћу три микроскопа) прегледали Ђорђевићеву збирку микроскопских препарата у којој су *била засцупљена илавна физиолошка и иидиолошка оиданска икива* (ткива, примедба Р.Ч.) [6]. Наиме, др Ђорђевић је у Бечу не само научио да прави хистолошке препарате, већ је одатле донео и једну колекцију тих препарата.

На петом редовном састанку СЛД, одржаном 13. октобра 1872. године, др Владан Ђорђевић је поднео своја два превода: половину Билротове „Опште хирургије”, за чије рецензенте су одређени др Ј. Валента и др С. Петровић, и превод Хиртлове „Анатомије човека” (Историја анатомије, наука о костима и њиховим „свезама” и науку о судовима за крв), за коју су за рецензенте одређени др Ј. Панчић и др А. Медовић [7].

На 11. редовном састанку, одржаном 20. јануара 1873. године, др Владан Ђорђевић је прочитао прву половину свог чланка „Војно-лекарска статистика српске војске од 1840. до 1870, упоређену са војном медицинском статистиком других држава” [8].

На 12. редовном састанку СЛД 3. фебруара 1873. године др Владан Ђорђевић је прихватио предлог да проучи и поднесе извештај о томе колико би се могли *српски радници на медицинској сцупитијити кориситијити резултатима међународних сцупитијитичких конгреса* [9] и замолио др М. Полака да свој чланак о колери објављен у Вирховљевом архиву преради и допуни *својим иосмаијањима кад је холера у Београду харала* [9].

На 13. редовном састанку СЛД од 17. фебруара 1873. године др Ђорђевић је дискутовао о индикацији за ампутацију стопала и потколенице код болесника с „арапском елџантијазом” [10], а затим је реферисао да су он, др П. Остојић и др М. Полак код једне близаначке трудноће и занемареног порођаја с успехом урадили кефалотрипсију и екстракцију тела једног близанца и породили другог, те *иити и једно дете живи су и здрави*, што је *Друитиво са великим задовољством саслушало* [10]. То је несумњиво био ве-

лики успех за оно време и прва таква интервенција у Србији. На крају тог састанка прочитао је и другу половину свога чланка „Војно-лекарска статистика српске војске”, после чега је одлучено да се чланак штампа у друштвеном „Архиву” [10].

На 14. састанку СЛД, одржаном 3. марта 1873. године, др Владан Ђорђевић је изложио проблем индикације за примену *дефидринисане крви од каквој индивидуа* код дифтерије која је у то време *косила њолику децу* и поставио питање *да ли би било рационално код оних случајева дифтерије, где и лекар изгуби сву надежду да ће моћи сјасити живој – предузети трансфузију* јер су у многу случајева *ваздушни њушкови и дисање до њоследњеј издаха били савршено слободни, без икаквих механичких сметња*, па су сви *њи болесници њомрли, једино рад њоквареној хемизма у крви* [11]. Ђорђевић при том не помиње да ли би та здрава особа, давалац крви, морала раније имати прележану дифтерију. Тек тада би се могло спекулисати да је он можда могао наслућивати да у крви те „индивидуе” има нешто што данас називамо антитоксинима. Било је то једно од првих размишљања о примени трансфузије у Србији. Пошто су се сви присутни, сем др Ј. Холеца, с њим сложили, др Ђорђевић је изјавио да *ће он ињак најњре окушати вредност њвоје мисли једном венесекицијом* тако што *ће секретима каквој ексвизитно дифтеричној лица* отровати крв пса, а кад он добије високу температуру, даће му *коју унцију крви од каквој здравој њса*, па *њек ако се у неколико њаких експеримената дође до некаквој резултата, извршиће даном њриликом и на човеку ињиу њњерацију* [11]. У каснијим записницима није се наишло на податке да ли је др Ђорђевић нешто у том смислу покушавао. Очигледно је да је др Владан Ђорђевић добро знао да многи болесници од дифтерије не умиру од опструкције дисајних путева, већ од *њоквареној хемизма крви*, односно интоксикације.

На 15. редовном састанку СЛД 17. марта 1873. године др Владан Ђорђевић је Друштву поклатио фетус стар пет месеци који је побацила једна његова болесница [12], а на 16. редовном састанку 14. априла 1873. приказао је болесника са пefигусом (*Pephigus*) и болесника којем лева рука *нењреситано дрњће услед болести централној живчаној ситњема* [13].

На 17. редовном састанку СЛД, одржаном 19. маја 1873. године, др Ђорђевић је предао примерак своје књиге „Народна медицина у Срба” и предложио да СЛД узме иницијативу за прикупљање грађе о народној медицини. Предлог је усвојен и изабран је одбор да на основу питања која је за скупљаче „народне медицине” др Ђорђевић дао на крају књиге изради *њњњун сњисак њњњања за њрикуљчање срњске народне медицине*. У одбор су изабрани др Ј. Валента, др Ђ. Клиновски, др М. Јанковић и др В. Ђорђевић [14].

На 20. редовном састанку СЛД од 9. јуна 1873. године др Ђорђевић је прочитао први део извештаја о раду међународних статистичких конгреса који се односе на лекарску статистику, укључујући потпуну

„Статистику морталитета”. Извештај је прихваћен за штампу у „Архиву”, с тим што ће Друштво доцније *њрењресати један њо један њермин који је он у извештају уњњредњио* [15].

На 25. редовном састанку СЛД 30. јуна 1873. године одлучено је да се у штампу преда прва свеска „Архива”, коју је приредио др Владан Ђорђевић, да се да оглас у „Српским новинама” и одржи Главни годишњи скуп. На крају састанка др Ђорђевић је Друштву поклатио своје књиге „Санитетски послови у Србији” и „Војно-лекарска писма”, рад „О каутерисању рана у опште и о каутерисању разголићених вена на по се” и радове на немачком језику (*Die Cauterisation der Wunden und der Blussgelagten Wenen* и *Über Lymphorrhoe und Lymphangiome*) које је 1870. и 1871. године објавио у Лангенбековом архиву за клиничку хирургију [16].

На 24. ванредном састанку СЛД 10. јуна 1873. године, поводом извештаја др Папакостопулоса о случају „холерине” у Београду, др Владан Ђорђевић је изнео мишљење да би можда могли бити у праву они аутори и лекари који мисле да су све заразне болести у ствари болести целога организма, као и да у свим земљама сваке године *има случајева холере*, али да се на њих не мисли и да се она води под другим дијагнозама, као *кањар у желуцу и цревима, наша холера, Холерина* итд. [17].

На 27. редовном састанку СЛД 21. јуна 1873. године др Ђорђевић је поднео своја *њрема одлуци друштва њрењаћена њњњања за скупљаче народне медицине*, те је Друштво решило да их раније изабрани одбор прегледа и поднесе извештај, као и да уз др А. Медовића и др Ј. Валенту др Владан Ђорђевић буде један од делегата друштва на трећем по реду међународном конгресу лекара у Бечу [18], о чему ће ускоро поднети извештај. На састанку од 6. октобра донета је и одлука о датуму одржавања првог главног годишњег скупа СЛД [19], на којем је др Ђорђевић, као секретар, поднео опширан извештај о првој години рада Друштва [20].

Први (ванредни) састанак у другој години рада СЛД одржан је 10. новембра 1873. године. На њему је др Ј. Валента у своје и име др Владана Ђорђевића поднео извештај о раду Трећег међународног лекарског конгреса у Бечу [21], на којем је др Владан Ђорђевић дискутовао против карантина код колере *њочем се не моју онако у живојњи њровести како би њредало*, а пошто не сматра *њрилейчивостњ за један једини момент њо само за један од мноњих момената*, закључио да је *будућностњ у њњњенским мерама, а не затњварању њранице* [22].

На 6. редовном састанку СЛД 23. фебруара 1874. године др Владан Ђорђевић је предао по 40 кутија са *екстњакцијом од кубеда у захариру и њелатинозним кайсулама* из Делпешове апотеке у Паризу, које је књаз Милан поклатио Друштву, а којима се, почев од 1867. године, у Француској *нањњњешније лечила дифтерија* („гуштер”); метод је модификован 1868.

године. Др Ђорђевић је тај лек већ с успехом применио код четири болесника, при чему су др С. Петровић и он дизајнирали и иригатор за давање лека који је, такође успешно, примењен код једног болесника. Ђорђевић је препоручио да се наставе посматрања и покушаји лечења на већем броју болесника. На истом састанку др Ђорђевић је предложио да СЛД распише наградни конкурс за најбољу *лекарско-статистичку расправу о боловању* у српским земљама [23].

На 7. састанку СЛД 30. марта 1874. године др Ђорђевић је известио Друштво да су он и др Валента предали *друштвени уџив са њроменама и дојунама о њошоњој љавној скуја* са молбом да се СЛД потврди као *јавно друштво* [24]. Примљена је и позитивна рецензија др С. Петровића о Ђорђевићевом преводу Билротове „Опште хирургије”, те је уз већ раније дату позитивну рецензију др Ј. Валенте прихваћено да се књига штампа у „Архиву”. Прихваћена је и допуна питања др Ј. Валенте за скупљаче „народне медицине”, коју је раније израдио др Ђорђевић, и одлучено да се на идућем састанку одреди коначан облик тих питања [24]. На Ђорђевићев предлог донета је и одлука о расписивању стечаја (конкурса) за најбољу лекарску статистичку студију. На крају састанка он је демонстрирао *једну туку (sarcoma) који је извадио из мошница са добрим успехом* и три непрозрачна сочива (катаракте) која је *са срећним успехом ојерисао код њројице слейих* [24].

Осми (ванредни) састанак СЛД одржан је у београдској Варошкој болници 5. марта 1874. године. На њему је, после неуспелог покушаја наркотисања болесника од стране др Мијаила Марковића, госта из Темишвара, др Владан Ђорђевић уз асистенцију др Ј. Валенте у *наркози њо стјаром начину* за нешто више од *четврћ сахаша* извршио *некрошомију* (у ствари, секвестректомију) без *крволийшања* по Есмарк–Дитловој методи, комбинацијом компресивног завоја и Есмаркове повеске [25]. Тада су прихваћене и допуне раније поменутих питања за „скупљаче народне медицине” [25].

На 10. ванредном састанку СЛД 29. маја 1874. године др Владан Ђорђевић је члановима СЛД и Српског ученог друштва приказао *чувеној шешовираној Алданеза Ђорђа Констјантинина*, који је не само за *лекаре занимљив, не њо и за историчаре, филологе и археологе*, који је после заробљавања у Бирманији (као бунтовник) за *казну шешовиран њо целом шелу, шако, да ни сама косом обрасла месца нису остјала њошшеђена*. На кожи су биле *предстјављене слике разних животиња, свинксе ишд.*, а простори између њих испуњени *словима бирманској језика*, па ни *најславнији јевројски линјивстичари још нису успели да њрошумаче смисао њих најшиса* [26].

На 11. редовном састанку СЛД, одржаном 22. јуна 1874. године, др Ђорђевић је Друштву поклатио своју књигу „Начела војне хигијене” (392 стране), коју је те године издало Министарство војно, и представио болесника са *lusus nature* са сумњива *два мала шештиса*

у једној стјрани мошница, мада се ни цистја није мола искључиши [27]. Саопштио је и потпун успех лечења двадесетогодишње девојке са *најразвијенијим Caput opstipum-Torticolis*, коју је *болест гобила услед шкрофулозних разњојавања око десној М. sterno-clavido-mastoideus-a*, тако да је мишић био потпуно непокретан („уштапљен”). Др Ђорђевић је пресекао тетиву мишића на грудној и кључној кости, а затим је др Остојић у 25-30 сеанси *електјрисао* супротни мишић и *успех је био њошшун*, те она осам месеци после операције *њошшуну љраво држи љаву и нема ни љраја о љоршиколиса* [27]. Према томе, та операција је извршена негде у октобру 1873. године и такође је била прва операција те врсте код нас.

На истом састанку он је известио да је у војној болници код једног војника са туберкулозним плеуритом с успехом извршио торакоцентезу, при чему је користио *инјениозни шмрк, који је састјавио Dieu-la-Foie и који се налази у здици хируршких инстјруменаша шшо је има Њ. С. Госјодар Књаз*. Др Ђорђевић је тада детаљно говорио о развоју торакоцентезе [27]. Реферисао је и о успешном одстрањењу карцинома дојке код мушкарца, при чему је користио *љлашнинишу жицу, која је до белоће усјјана била са шри елементја љавано каустјичној ајараша којим је руковао др К. Гонсјоровски*. Ојерација је била *недавно извршена дрзо и без крвављења, болесник је оздравио, а шшумор је љредаш друшшвеној здици* [27]. То је била прва операција те врсте код нас.

На истом састанку реферисао је и о скорашњим двама операцијама, такође у Варошкој болници: првој кад је кроз „медијалну линију” из мокраћне бешике двадесетједногодишњег младића одстранио два велика камена *од мокраћно-киселоја креча*, при чему и *ако је мокраћна бешика довољно љросечена била, крволийшање је било врло незнашно*. Асистирали су му др Гонсјоровски и др Остојић [27]. Реферисао је и да је уз извршну асистенцију др Гонсјоровског извршио ампутацију потколенице (*на spina tibiae*) по Есмарк–Дитловој методи, која се и *овом љриликом њоказала као ојроман најредак у ојерашшвеној хируршји* [27]. Очигледно је да је ово било време врло активног хируршког рада др Владана Ђорђевића.

На 14. редовном састанку СЛД, одржаном 5. октобра 1874. године, др Ђорђевић је друштвеној збирци поклатио две веће фотографије доњих екстремитета са великим липомом на буту једне ноге, али болесница није прихватила предложену операцију која би била *лака и дезојасна* [28].

На састанку од 25. октобра 1874. године предложено је да се састанци Друштва, уместо једном, држе два пута месечно, што је усвојено. Тада је др Ђорђевић поднео за штампу своју књигу „Прве године лекарске праксе” [29].

На другом Главном годишњем скупу СЛД 21. новембра 1874. године др Владан Ђорђевић је на десет страна поднео обиман извештај о другој години рада Друштва [30].

На трећем редовном састанку СЛД 4. јануара 1875. године др Докић и др Стејић су дали позитивне рецензије Ђорђевићеве књиге „Прве године лекарске праксе”, па је одлучено да се штампа у „Архиву” [31]. Др Ђорђевић дао позитивну рецензију чланка Ј. Мишковића „Нешто из лекарства Рудничана” и предложио га за штампу у „Архиву”, што је и усвојено [31].

На састанку СЛД 18. јануара 1875. године др Владан Ђорђевић је известио о *екстирпацији епителнајалној карцинома на обрви и о извршеној илацијној операцији на истом болеснику*, при чему је, због обимности промене, извршена широка ексцизија до саме чеоне кости. Како је оштећење било велико, предузео је *трансплантацију* тако што је *кожа узета са јорње њоловине чела*, па пошто је трансплант *одрејарисан, иривен је на рану где је био карцином*, а место одакле је *кожа узета исцунена је са Scharpie rapée*, која са крвљу *ирави тврду смесу, која рану добро икрива*. Пришивени комад коже *иојуно је свуда зарастао, само на унуирашњем улу јорње кайка једно врло мало иарче ианренисало је*, болесник је *оздравио иојуно – око је остало њолуиворено* [32]. То је очигледно била доста опсежна операција јер је карцином достигао навише до пола чела, а доле је захватио цео горњи очни капак до саме рскавице. Примарна сутура или нарастање *per secundam* довели би до још тежег оштећења и већег лагофталмуса.

На састанку СЛД 14. фебруара 1875. године др Ђорђевић је известио о извршеној херниотомiji у илеусу код болеснице због уклештења старе препонске киле, при чему је било уклештено танко црево. Како је, упркос успостављању пасаже црева и привременог побољшања, петог дана дошло до перитонитиса а шестог и до леталног исхода [33], могуће је да је у питању била гангрена црева која током операције није примећена.

На састанку СЛД 19. априла 1875. године др Владан Ђорђевић је дао позитивну рецензију Докићевог чланка „Боловање и умирање у окружним болницама у години 1871, 1872, 1873. и 1874.” и препоручио да се штампа у „Архиву”. Такође је известио да је из књиге Јована Бошковића извадио део о *народним лекаријама* и предложио да се штампа у „Архиву”, а да се аутор *умоли да њу књиу лекарицу ако је има, сстави друштву на расиоложење* [34].

На састанку СЛД 2. августа 1875. године др Владан Ђорђевић је представио тридесетогодишњег мушкарца *коме је десна њоловина носа и сво десно око улцерацијом иројало* и која *доире до десне обрве*, док јој је површина била *црвена и будуљичаста*, а по крајевима *чворићи*, за које је веровао да је лупус, и закључио *да му се операцијом ништа не може њомоћи иочем је ироцес сувише дубоко иродро и саму кост начео*. На крају се каже да је случај од *интереса зарад диференцијалне дијагнозе између луйуса и канцера* [35]. Тешко је претпоставити о чему је заправо била реч.

Већ на састанку две недеље касније др Владан Ђорђевић је известио о ексцизији тумора на горњој

вилици која је *иојушала цео processus alveolaris*, где је капиларно крвавање заустављено са *Liquor ferri sequichlorati* [36].

На састанку СЛД 23. октобра 1875. године др Ђорђевић је известио о успешној ексцизији фиброма конјунктиве величине ораха и о уретротомiji коју је извео код тридесетогодишњег болесника с хроничном бленорејом и консекутивном ретенцијом [37].

На састанку СЛД одржаном 13. децембра 1875. известио је о успешној ексцизији неурома с руке који је био праћен периодичним јаким боловима који су се после операције изгубили, затим о гангрени пениса *која је настуила услед фимозе* код којег је *осекао цео ирејуцијум* (тј. извео циркумцизију), *сва ианренозна местиа изредео Фолкмановом кашиком а зајим кауиерисао са Acidum nitricum*, тако да су се *ирећеи дана њојавиле здраве ирануације и болесник је оздравио* [38]. На том састанку реферисао је и о успешном конзервативном лечењу гризлице у носу која је *за ири недеље сашрла цео septum narium* и за коју је најпре мислио да је рак епитела [38]. Известио је и о својој позитивној рецензији превода Есмархове књиге „Прва помоћ рањеницима” од др М. Радовановића, и предложио да се штампа у „Архиву”, с тим да *друштву и слике за њу књиу настави* [38].

На састанку СЛД 11. августа 1879. године др Владан Ђорђевић је покљонио Друштву своју књигу „Историја српског војног санитета, књига прва (1835-1875)” и поставио питање обавезног, односно *калемљења њог морање* од крављих богиња, и да ли да се оно врши не хуманизираном, већ анималном лимфом, са чиме се Друштво сложило [39].

Од 21. марта 1876. до 12. јуна 1879. године састанци СЛД се нису одржавали због српско-турских ратова. Др Владан Ђорђевић је био представник Србије и СЛД на међународним хигијенским конгресима у Торину 1880. и Женеви 1882. године. На конгресу у Торину је међу делегатима из 14 држава, 14 градова, 21 санитетског савета и 50 научних лекарских, хигијенских и инжењерских друштава био изабран у комисију која је одлучивала о додели награде Торинског провинцијског савета за најбоље дело о хигијени сељачког становништва. Предлог о награди др Ђорђевић је потписао као други члан комисије [40].

Кад је 20. априла 1886. године изабран за потпредседника СЛД, др Владан Ђорђевић је поново почео чешће присуствовати, а понекад и председавати састанцима СЛД. Од избора за председника 4. фебруара 1890. године до 21. септембра 1891. редовно је председавао састанцима, али је, судећи по записницима, ретко дискутовао по стручним темама. На састанку 21. септембра 1891. он је СЛД обавестио о свом недавном присуству међународном хигијенском конгресу у Лондону, као и да је именован за српског изасланика у Грчкој, те да убудуће неће моћи присуствовати састанцима СЛД, тако да га је већ на наредном састанку 5. октобра 1891. мењао др Михаило – Мика Марковић.

После повратка из Грчке др Владан Ђорђевић је кратко боравио у Србији, јер је убрзо именован за изасланика у Турској, одакле се 1897. вратио и био постављен за председника владе.

На Првом конгресу српских лекара и природњака, одржаном 5-8. септембра 1904. године, др Војислав М. Суботић је прочитао Ђорђевићев реферат под називом *Laboremus* (Првих 100 година у развоју лекарске струке у Србији), у којем је дат преглед развоја медицине у Србији од времена српске средњовековне државе, преко периода под турском влашћу, до развоја медицине у 19. веку и почетком 20. века [41].

До 1909. године он је врло ретко присуствовао састанцима СЛД. Те године је у једном подужем излагању дао своје виђење развоја медицине за последњих педесет година [42].

ЗАКЉУЧАК

Др Владан Ђорђевић је, поред многих других заслуга за Српско лекарско друштво, дао и веома значајан допринос његовим стручним састанцима, и то његовом првом и за свако ново друштво најкритичнијем периоду. Он се огледао у бројним приказима које је тих година дао више него било који члан, али и зрелим дискусијама по приказима и излагањима других чланова СЛД.

ЛИТЕРАТУРА

1. Đorić M. Hirurški rad Vladan Đorđevića. Srpski književni glasnik 1934; maj XLIII:415-419.
2. Prvi redovni sastanak 5. avgusta 1872. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 8.
3. Drugi redovni sastanak 19. avgusta 1872. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 12.
4. Treći redovni sastanak 2. septembra 1872. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 14-15.
5. Vanredni sastanak 23. septembra 1872. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 21-2.
6. Vanredni sastanak 29. septembra 1872. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 23.
7. Peti redovni sastanak 13. oktobra 1872. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 28.
8. Jedanaesti redovni sastanak 20. januara 1873. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 34.
9. Dvanaesti redovni sastanak 3. februara 1873. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 37-8.
10. Trinaesti redovni sastanak 17. februara 1873. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 39-42.
11. Četrnaesti redovni sastanak 3. marta 1873. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 43-4.
12. Petnaesti redovni sastanak 14. aprila 1873. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 47.
13. Šesnaesti redovni sastanak 17. marta 1873. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 43-5.
14. Sedamnaesti redovni sastanak 19. maja 1873. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 48.
15. Dvadeseti (redovni) sastanak 9. juna 1873. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 52.
16. Dvadeset peti (redovni) sastanak 30. juna 1873. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 57-58.
17. Dvadeset četvrti (vanredni) sastanak 10. jula 1873. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 62-3.
18. Dvadeset sedmi (redovni) sastanak 21. jula 1873. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 64.
19. Dvadeset deveti (redovni) sastanak 6. oktobra 1873. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 65.
20. Glavni skup Srpskog lekarskog društva 28. oktobra 1873. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 68-84.
21. Prvi (vanredni) sastanak 10. novembra 1873. Srp Arh Celok Lek 1875; knj. II, str. I.
22. Valenta J, Đorđević V. Izveštaj o trećem međunarodnom lekarskom kongresu. Srp Arh Celok Lek 1874; knj. I, str. 243-78.
23. Šesti (redovni) sastanak Srpskog lekarskog društva 23. februara 1874. Srp Arh Celok Lek 1875; knj. II, str. VI-XVI.
24. Sedmi (redovni) sastanak Srpskog lekarskog društva 30. marta 1874. Srp Arh Celok Lek 1875; knj. II, str. XVIII-XXII.
25. Osmi (redovni) sastanak Srpskog lekarskog društva 5. marta 1874. Srp Arh Celok Lek 1875; knj. II, str. XX-XXII.
26. Deseti (vanredni) sastanak Srpskog lekarskog društva 20. maja 1874. knj. II, str. XXV-XXVI.
27. Jedanaesti (redovni) sastanak Srpskog lekarskog društva 22. juna 1874. Srp Arh Celok Lek 1875; knj. II, str. XXVII-XXXI.
28. Četrnaesti (redovni) sastanak Srpskog lekarskog društva 5. oktobra 1874. Srp Arh Celok Lek 1875; knj. II, str. XXXIV.
29. Šesnaesti (redovni) sastanak Srpskog lekarskog društva 25. oktobra 1874. Srp Arh Celok Lek 1875; knj. II, str. XXXVIII-XXXIX.
30. Drugi glavni skup Srpskog lekarskog društva 21. novembra 1874. godine. Srp Arh Celok Lek 1875; knj. II, str. XLII-LIII.
31. Treći redovni sastanak 4. januara 1875. Srp Arh Celok Lek 1879; knj. III, str. 15.
32. Četvrti redovni sastanak 18. januara 1875. Srp Arh Celok Lek 1879; knj. III, str. 22.
33. Šesti redovni sastanak 14. februara 1875. Srp Arh Celok Lek 1879; knj. III, str. 27-8.
34. Deseti redovni sastanak 19. aprila 1875. Srp Arh Celok Lek 1879; knj. III, str. 31-2.
35. Sedamnaesti redovni sastanak 2. avgusta 1875. Srp Arh Celok Lek 1879; knj. III, str. 36.
36. Osamnaesti redovni sastanak 17. avgusta 1875. Srp Arh Celok Lek 1879; knj. III, str. 36-7.
37. Devetnaesti vanredni sastanak 23. oktobra 1875. Srp Arh Celok Lek 1879; knj. III, str. 38-40.
38. Dvadeset prvi redovan sastanak 13. decembra 1875. Srp Arh Celok Lek 1879; knj. III, str. 42-3.
39. Petnaesti redovni sastanak 11. avgusta 1879. Srp Arh Celok Lek 1879; knj. V, str. 10-1.
40. Đorđević V. Higijenski međunarodni kongres u Torinu i Ženevi. Beograd: Srpska državna štamparija; 1883.
41. Đorđević V. *Laboremus*. Pozdrav Prvom kongresu srpskih lekara i prirodnjaka (Prvih 100 godina u razvitku lekarske struke u Srbiji). In: Subotić VM, Kujundžić V, editors. Prvi kongres srpskih lekara i prirodnjaka. Knj. I. Beograd; 1905. p.44-69.
42. Đorđević V. Šta danas opažam u medicini. Srp Arh Celok Lek 1910; (4):181-9.

CONTRIBUTIONS OF DR. VLADAN DJORDJEVIĆ TO SERBIAN MEDICAL SOCIETY MEETINGS

Radoje ČOLOVIĆ

Institute for Digestive System Diseases, Clinical Centre of Serbia, Belgrade

ABSTRACT

Dr. Vladan Djordjević (1844–1930) gave a number of contributions to the Serbian Medical Society. He was the main founder of the Society and its journal "Serbian Archive of Medicine", he was the editor-in-chief of the first book of "Archive", edited in 1874, he published a number of books and his own translations in the "Archive" editions, he was the secretary, vice-president and president of the Society, he secured a regular support from the Duke, later King, Milan to the Society, and so on. However, his professional and scientific contributions to the success of the Society meetings were hardly written about at all. An analysis of the records from the Society meetings, which were written regularly and in detail, showed that Dr. Vladan Djordjević, particularly during the first few years from the foundation, presented a number of clinically interesting and rare cases, took part in discussions about his colleague presentations and papers about

a number of operative procedures he performed in Belgrade city hospital, military hospital and in private homes. His presentations, papers and discussions doubtlessly show very good knowledge of medicine, an analytical approach and above all his great devotion to the Serbian Medical Society goals. In this paper, we have tried to throw more light on his professional contribution to the Serbian Medical Society.

Key words: Dr. Vladan Djordjević; Serbian Medical Society; presentations

Radoje ČOLOVIĆ
Institut za bolesti digestivnog sistema
Klinički centar Srbije
Dr Koste Todorovića 6, 11000 Beograd
E-mail: marcolov@eunet.yu